

Suverenita daní je důležitá. Chráňme ju

Rozhovor týždňa. Guvernér Národnej banky Slovenska Ivan Šramko o budúcnosti Slovenska pre HN.

Ľubomíra Raková - Hospodárske noviny, 9. 11. 2009, s. 7.

Tvrdí, že nikdy neloboval za to, aby mohol zostať v kresle guvernéra. Za kritikou posledných dní vidí najmä odvetu opozičných politikov, ktorým sa v postojoch nepodriadiť. Hovorí, že vláda do jeho činnosti nezasahovala. Guvernér centrálnej banky Ivan Šramko.

Európska komisia nás v poslednej správe o dlhodobej udržateľnosti verejných financií zaradila do najhoršej kategórie krajín. Oprávnené?

Takéto správy sú dôležité, treba ich pozorne analyzovať a brať do úvahy pri nastavovaní hospodárskej politiky. Kvalita tejto správy je však ovplyvnená prílišným zjednodušením a tým, že neberie do úvahy viaceré faktory ovplyvňujúce vývoj našej ekonomiky. Používa modely vhodné skôr pre veľké krajiny. Nedá sa napríklad súhlasiť s tým, že naša ekonomika bola vlani prehriata o osem percent a tento rok sa takisto prehrieva. Na druhej strane poukazuje na výrazný dlhodobý nárast nákladov v budúcnosti, najmä v sociálnej oblasti, čo nesmieme ignorovať.

Bez ohľadu na správu, zhoršil sa podľa vás stav verejných financií za posledné roky?

Samozrejme, že sa zhoršil. Zhoršil sa vo všetkých krajinách únie. V tomto roku najmä v dôsledku globálnej krízy, ktorá výrazne zhoršila výkonnosť slovenskej ekonomiky, čo sa prejavilo aj vo verejných financiách.

Aké riziká vidíte v tempe, akým chce vláda znižovať deficit? Hovorili ste, že by to mala robiť rýchlejšie.

Vychádzal som predovšetkým z nášho spoločného stanoviska Rady guvernérov Európskej centrálnej banky. V súlade s ním som odporúčal konsolidovať minimálne o jedno percento. Náš dlh k HDP patrí medzi najnižšie v únii aj pre rok 2010, ale začína rýchlo rásť. Preto treba vyvinúť maximálne úsilie k rýchlemu návratu na plnenie podmienok Paktu rastu a stability.

Exguvernér Marián Jusko vyjadril obavy, že Slovensko nebude mať z akých peňazí prefinancovať deficit. Môže sa to stať?

Na to, aby sme nemali problém s prefinancovaním dlhu, treba robiť dôveryhodnú a transparentnú hospodársku politiku, znižovať deficit na základe reálnych a udržateľných opatrení. Pokiaľ to tak bude, tak neočakávam, že by sa zhoršila naša relatívne dobrá pozícia na zahraničných trhoch, ani v ratingu Slovenska.

Je predstavená konsolidácia dôveryhodná a udržateľná? Má ísť najmä o veľké škrty na kapitálových výdavkoch.

Považujem za správne, že znižovanie deficitu sa má realizovať predovšetkým cez úspory vo výdavkoch. Nepoznám zatiaľ detaily budúročného rozpočtu, ale ak chce vláda ušetriť 770 miliónov eur, tak to musí byť aj v bežných, aj kapitálových výdavkoch.

Vidíte reálne, že v najbližšom období stúpnu dane? Či už priame alebo nepriame?

Ak by sa podarilo dosiahnuť dostatočné úspory na výdavkovej strane rozpočtu, tak by nebolo vhodné a ani potrebné zvyšovať dane. To by malo negatívne dosahy na ekonomický rast a podnikateľské prostredie.

Ohrozilo by zvýšenie daní príchod investorov alebo odchod súčasných?

Pohľad investorov je určite komplexnejší a rozhodovanie o príchode alebo odchode je ovplyvnené určite aj mnohými inými okolnosťami. Daňové podmienky však pri ňom určite hrajú dôležitú úlohu.

Podľa najnovšej štúdie KPMG sa v Európe prvýkrát po 13 rokoch neznížila priemerná sadzba dane pre právnické osoby. Zostala na úrovni 23,2 percenta. Nastáva vo všeobecnosti obdobie rastu daňového zaťaženia?

V únii sú rozdielne prístupy jednotlivých krajín k otázke daňového zaťaženia. Zo zmien priemerných hodnôt sadzieb dane pre právnické osoby sa nedá robiť zovšeobecňujúci trend. Zmeny sadzieb dane budú závisieť od individuálnej situácie v tej-ktorej krajine.

Očakávate, že sa znova oživí téma harmonizácie daňových základov v únii?

Zatiaľ také signály nie sú.

Ak by k takej diskusii znova prišlo, malo by si Slovensko uchrániť nezávislosť daňovej politiky?

Mali by sme si uchrániť suverenitu v rozhodovaní o sadzbách priamych aj nepriamych daní. Je to dôležitý nástroj na ovplyvňovanie vývoja ekonomiky.

Podľa odhadov odborníkov sa tento rok prvýkrát za posledných desať rokov nepriblížime k priemeru únie. Vzd'afujeme sa Západu?

Odhady odborníkov sú v takýchto časoch dosť neisté a rýchlo sa menia. Skôr by som povedal, že naše dobiehanie sa v tomto roku výrazne spomalí. V tomto smere je náš vývoj v roku 2009 porovnateľný s priemerom krajín únie. Ak by sa potvrdili naše prognózy, že náš ekonomický rast by mal byť v roku 2010 jeden z najvyšších, tak by sme sa mohli vrátiť k trendu rýchlejšej konvergencie.

Budeme sa môcť vrátiť k rýchlemu rastu bez reforiem?

Nie. Reformy sú základnou podmienkou na dosiahnutie udržateľného ekonomického rastu. Je veľmi dôležité prijímať také opatrenia v oblasti verejných financií, ktoré budú zohľadňovať stredno- a dlhodobé faktory ovplyvňujúce vývoj ekonomiky. Z krízy si musíme zobrať ponaučenie, že ekonomické podmienky sa môžu veľmi rýchlo meniť. Preto musíme mať nastavené verejné financie tak, aby dokázali rýchlo a primerane reagovať.

Podľa časti opozície, konkrétne podľa exministra financií Ivana Mikloša, je evidentné, že ste lobovali, aby ste zostali guvernérom. Povedal to pre denník SME. Je to tak?

Ak to pán Mikloš povedal, tak si to aj vymyslel, aby vyzeral, že je dobre informovaný. U nikoho som nikdy neloboval a o nič nežiadal. Ani v minulosti, ani v súčasnosti.

Ako vnímate spôsob nepriamej novely o NBS, ktorá umožňuje vaše pokračovanie vo funkcii?

Ako isto viete, išlo o poslanecký návrh. Národná banka naposledy navrhovala zmeny v zákone o NBS v roku 2007 v rámci takzvaného generálneho zákona o zavedení eura. Samozrejme, že by bolo lepšie, keby sa takéto návrhy na zmenu zákona uskutočňovali štandardným spôsobom. Súhlasím s tým, že nepriame novely zákonov neprispievajú k prehľadnosti právneho systému.

Hovorili ste o tom s predkladateľom návrhu Jozefom Burianom alebo s inými poslancami, prečo to urobili takto?

Nie, nehovoril. Komunikovali sme spolu až po tom, ako návrh vznikol. Vítam, že tento návrh zefektívňuje činnosť banky, že znižuje počet členov bankovej rady, na potrebu čoho sme už dlhšie poukazovali. Novela zároveň rieši aj dlhoročný problém, ktorý bol v zákone - neumožňoval totiž členom rady, aby naplnili celý päťročný mandát.

V posledných týždňoch ste kritizovaný aj za servilitu alebo nedostatočnú kritiku politiky vlády vo verejných financiách. Prečo nie ste hlasnejší?

Vnímam to ako ojedinelú a účelovú kritiku. Prezentuje ju, pokiaľ viem, len jedna osoba. Odmietam ju v celom rozsahu. Nie je postavená na žiadnych argumentoch. Občas, keď sa to hodí a treba vymyslieť dôvod na kritiku, niektorí politici, ale aj novinári, tvrdia, že NBS by mala byť akýmsi oponentom alebo verejným hodnotiteľom hospodárskej politiky vlády. Je poľutovaniahodné, že "odborný" názor sa nezriedka u politikov mení podľa toho, či sú pri moci alebo v opozícii. Máme s tým už bohaté skúsenosti. To je však úplný omyl. Môžu to hovoriť len tí, ktorí vôbec nerozumejú, čo je úlohou a poslaním NBS podľa zákona, alebo ako komunikujú a vystupujú centrálné banky vo vyspelých štátoch. Navyše, takmer všetky naše stanoviská sú verejne prístupné. Od polovice roku 2008 sa zúčastňujem na zasadaniach Rady guvernérov v ECB a mám dobrý prehľad o tom, čo a akým spôsobom komunikujú moji kolegovia guvernéri z iných krajín. Prečo nie ste teda hlasnejší, ako vám vyčítajú? Môžem zodpovedne povedať, že to, čo všetko my komentujeme a k čomu dávame stanoviská, je ďaleko nad obvyklý rozsah komunikácie centrálnych bánk v iných krajinách. Nikdy sme sa nevyhýbali kritickým hodnoteniam. Navyše, takmer všetky naše stanoviská sú verejne prístupné. Každý, kto situáciu sleduje, musí aj z médií vidieť, že rozdielných názorov s vládou na rôzne témy bolo podstatne viac ako v minulosti. Všetky stanoviská alebo iné výstupy z NBS bez ohľadu na to, či ich prezentujem ja alebo iný člen Bankovej rady, alebo idú von cez iný komunikačný kanál, vychádzajú z podkladov od odborných útvarov.

Platí to aj pre verejné financie?

To, samozrejme, platí aj pre oblasť verejných financií, kde navyše vydávame aj verejne prístupné stanoviská po každom menovom zasadaní rady guvernérov ECB. Je len vecou odbornej verejnosti a médií, či a ako tento zdroj využijú. Snažím sa používať jazyk a štýl vyjadrovania typický pre centrálnu banku. Nie je úlohou NBS ani jej guvernéra, aby robili verejné mediálne divadlo a tým zaplňali stránky novín. Na to sú tu iní. Navyše som nikdy neodmietol komunikovať s médiami. Je príznačné, že napríklad tí, čo majú kritické poznámky, sa nikdy na nič nepýtali a nikdy neboli ani na našich pravidelných tlačových konferenciách. V rámci únie je jasný systém a aj jasne určená

zodpovednosť za hodnotenie vývoja verejných financií v jednotlivých členských štátoch. Princiálne je to Európska komisia, ktorá má aj príslušné nástroje na to, aby si "vynútila" dodržiavanie disciplíny vo verejných financiách.

Hovoríte o úmysle a účele kritiky. O aký podľa vás ide?

Ja to vnímam ako snahu niektorých politikov prinútiť banky, aby verejne vystupovali, ako sa im to momentálne hodí. Kritika je jednoducho odvetou za to, že sme sa im v našej komunikácii nepodriadili. Inak povedané, že sme sa správali dôsledne nezávisle.

Jednou z oblastí, kde vás je podľa kritikov menej počuť, sú zásahy do druhého dôchodkového piliera. Je podľa vás možné prikazovať DSS-kám určitú mieru zhodnotenia?

K dôchodkovému systému sme sa - vzhľadom na to, že na systém dohliadame - vyjadrovali verejne mnohokrát. Preto takúto kritiku nemôžem brať vážne. Miera zhodnotenia pri úsporách alebo investovaní sa nedá prikazať, tá sa mení podľa toho, ako sa vyvíjajú podmienky na peňažnom alebo kapitálovom trhu.

Kto je Ivan Šramko (52)

Vyštudoval Fakultu manažmentu na Vysoké škole ekonomickej v Bratislave. Do roku 1990 pracoval vo vedúcich funkciách finančných útvarov viacerých podnikov. V rokoch 1998 - 2002 bol členom vedenia Tatra banky. Od roku 2002 zastával post viceguvernéra NBS a s platnosťou od roku 2005 bol vymenovaný do funkcie guvernéra centrálnej banky.